

# Tannlegestudenter spiller rollespill

Vi husker alle spenningen og uroen da vi skulle begynne i klinikken og behandle levende pasienter og ikke lenger bore i frascotenner på fantomhoder. Dagens tannlegestudenter i Oslo er sikkert også spente, men de møter langt bedre forberedt enn vi gjorde i tidligere tider. Undervisning i atferdsfag er satt i system og starter allerede første året, men hovedtyngden kommer i 5. semester, før studentene skal over i klinikken. Tidende fikk være tilstede en av dagene i den såkalte «kommunikasjonsuka».

**H**ele kullet på vel 30 studenter sitter i auditoriet da Jorun Torper går i gang med sin forelesning om psykobiologi og stress. Hun er privatpraktiserende tannlege i Oslo, og nå også universitetslektor i klinisk kommunikasjon ved fakultetet på deltid. Hun har deltatt i undervisningen

i odontologiske atferdsfag i nærmere 15 år sammen med professor Olav Vassend, psykolog og ansatt ved fakultetet. Nå har han et års permisjon, og Torper har derfor overtatt også hans del av forelesningene som inngår i kurset. – Jeg har alltid interessert meg for møtet og kommunikasjonen med pasientene. Situasjonen i tannlegestolen er stressende for de fleste, men ved hjelp av enkle teknikker, og ikke minst ved å vise empati, går det som regel greit. En annen side er kommunikasjon om behandlingsforslag og forebyggende tiltak. I samarbeidet med Vassend og gjennom forskning og diverse kurs i klinisk kommunikasjon og veiledning i inn- og utland har jeg tilegnet meg teoretisk grunnlag for å gjøre det jeg tidligere hadde et mer intuitivt forhold til, sier Torper, som er både engasjert og inspirerende når hun snakker om undervisningen i atferdsfag. Se faktarute.

## Kroppsspråk

Etter forelesningen er temaet emosjonelle og psykosomatiske reaksjoner demonstrert gjennom videoopptak av «ekte» kliniske situasjoner med Jorun Torper som tannlege i egen praksis og med pasient i stolen. – Vær spesielt oppmerksom på å avlese kroppsspråket: pasientene har fått sperret sin mulighet til verbal kommunikasjon når de har munnen full av instrumenter, sier hun til studentene før videosesjonen starter, og minner dem om huskeregelen ACNURS som står for «Awareness», «Concentration», «Name it», «Understand», «Respect» og «Support».

– Det gjelder å fange opp hva pasienten *egentlig* vil når han spør hva klokken er. Hvis du svarer med å oppgi klokkeslettet og går videre, er det en «missed empathic opportunity», forklarer hun og gir råd om hvordan man kan finne ut hva som er pasientens problem. Ofte kan løsningen være å gi ham en mulighet til kontroll, hjelp til avspenning eller andre tiltak.

De andre situasjonene som demonstreres gjennom videoene, er pasient som besvimer og pasient med sterk brekningsrefleks. Studentene lar seg engasjere, de stiller spørsmål og har kommentarer. Før de forlater auditoriet får de med seg noen siste gode råd som de skal praktisere på hverandre i treningsøkta.

## Forberedelsene

Studentene skal ikke bare lære å møte pasientene med empati og kunne kommunisere med dem – de skal også beherske hygienerutiner, kunne ta opp anamnese, føre journal og kjenne til andre rutiner som gjelder på klinikken. – Jeg er spesielt glad for at SALUD, det elektroniske journalprogrammet som benyttes ved klinikken, har fått en anamnesedel som er tilpasset intervju-situasjonen slik vi underviser i atferdsfaget, sier Jorun Torper da vi får tid til



*Studentene er klar til innsats, men først får de en demonstrasjon av Ann Catrin Høyvik, som viser dem hvordan de kan stille inn stolen og trykke på de riktige knappene på uniten.*

en prat før studentene skal innta barne-  
klinikken, der de skal oppholde seg resten av dagen. Hun kommer også med noen unnskyldninger om den tekniske kvaliteten på demonstrasjonsvideoene og sier: – Det dreier seg om økonomi som så mye annet. Disse videoene tok jeg opp med et gammelt amatørkamera i min egen praksis for mange år siden. Jeg kunne ønsket meg profesjonell hjelp til å produsere undervisningsfil-

mer, men hittil har det ikke vært mulig å skaffe penger til det.

### **Klar, ferdig, klinikk**

Lunsjpausen er over, og studenter i klinikkantrekk er klar til dyst. Jorun Torper har nå fått hjelp av kollegene Ann Catrin Høyvik, som har deltatt i dette undervisningsopplegget i sju år, og Odd Carsten Kolsland, som er med for andre gang. Studentene blir inndelt i tre



*Teamet av lærere: fra venstre Anne Catrin Høyvik, Odd Carsten Kolsland og Jorun Torper.*

## **Undervisning i atferdsfag for studenter ved Det odontologiske fakultet, UiO\*)**

### *1. semester*

- \* Forelesninger og PBL-oppgaver i atferdsfag og klinisk kommunikasjon sammen med medisinerstudentene.
- \* Kurs i kommunikasjonstrening med rollespill og videoopptak tre ganger à to timer.
- \* Praksisutplassering fire halve dager på offentlige tannklinikker i Oslo og Akershus.
- \* Praksiserfaringseminar. Diskusjon av erfaringer fra utplasseringen, med vekt på kommunikasjon og ulike sider av tannlegerollen. Seminarveiledere er de samme odontologene som på kurs og seminarer senere i studiet.

### *4. semester*

- \* Forelesning om psykobiologi og smerte.

### *5. semester «Kommunikasjonsuka»*

- \* Fem forelesninger med følgende tema: Krav til tannlegerollen, etikk, psykobiologi, stress og tannbehandlingsfrykt.
- \* Fem «demoforelesninger» med videodemonstrasjon av ulike ferdighetsmoduler innen konsultasjonsteknikk og pasientbehandling.
- \* Åtte timer kurs med rollespill, videoopptak og feedback i grupper.
- \* PBL-oppgave om temaer innen odontologiske atferdsfag.
- \* Eksamensoppgaver fra atferdsfag.

### *6. semester*

- \* «Demoforelesning» med profylakseinstruksjon og motivasjon. Strategier for bedre etterlevelse, belyst med videoeksemplere.

### *9. – 10. semester*

- \* To seminarer à tre timer om individualisert behandlingsplanlegging, voksepasienter.
- \* To forelesninger i barnepsykologi.
- \* Fire forelesninger om tannbehandlingsfrykt.
- \* Videofilming av alle studentene i klinisk konsultasjon med pasient, ulike problemstillinger.
- \* Seminar (tre timer) om psykologiske strategier i behandling av barn, gjennomgang av videoopptak med behandling av barn.
- \* Seminar (tre timer) med gjennomgang av studentenes videoopptak fra voksenklinikken, feedback i grupper.

\*) Undervisningen i 1. semester er knyttet til Medisinske atferdsfag ved Det medisinske fakultet, i de følgende semestre er den lagt til Avd. for pedodonti og atferdsfag ved Det odontologiske fakultet

grupper med hver sin lærer og får en demonstrasjon av hvordan uniten virker, hvilke knapper som er hvor og hvor de finner instrumenter, munnbind og hansker, for nå skal de trekke i full mundur før de går i gang med rollespillet. De skal integrere kommunikasjonsferdighetene i de kliniske rutinene.

To og to studenter går sammen og skifter på å være tannlege og pasient. De skal gå gjennom de forskjellige fasene i et første besøk hos tannlegen, de skal også rollespille de tre problemstillingene fra videodemonstrasjonene med aktivisering, besvimelse og brekning, og alle skal filmes. Det nytter ikke å lure seg unna.

### **Oppfølging og læringseffekt**

Neste dag skal studentene samles og se på opptakene, delt i fire grupper med en lærer i hver. Tidende er ikke med på denne seansen, men får vite at det blir mange aha-opplevelser når studentene får se seg selv. – Det er utrolig lærerikt, og kanskje litt skummelt å se seg selv, men vi legger vekt på at kritikken skal skje i trygge omgivelser og at den er konstruktiv, slik at de kan reflektere og komme videre. Jeg tror ingen går hjem

med negative følelser, sier Jorun Torper og forteller så om oppfølgingen de neste semestrene.

Etter ferdighetstreningen i 5. semester blir trådene samlet mot slutten av studiet. Det er etablert noe som kalles ODA, klinikk for odontologiske atferdsfag. Den består av et behandlingsrom med videokamera montert, og et forværelse. Her blir halve kullet filmet når de gjør et klinisk intervju med en pasient fra «Mottak», og den andre halvparten filmes når de diskuterer behandlingsplan med en av sine egne pasienter. Rent praktisk er det en sekretær tilknyttet ODA på deltid, som samler inn og holder styr på videokassetene. Etterpå blir det avholdt tretimers-seminarer i grupper der man gjennomgår og diskuterer opptakene. I tillegg blir tre studenter filmet med barnepasient, og disse opptakene blir gjennomgått i et videoseminar der også en spesialist i barnetannpleie er til stede.

#### Sluttkommentar

Atferdsfag kom inn i studieplanen ved fakultetet allerede i 1988 da Olav Vassend var blitt ansatt for å bygge opp dette fagområdet. Han har for øvrig også skrevet en lærebok i klinisk kommunikasjon som har vært brukt i undervisningen. Da ny studieplan ble innført i 1996 – og klinisk kommunikasjon samtidig ble satsingsområde ved Uni-



Her er filmingen i gang. Ragnhild H. Sæteren er tannlege og Kjetil Strøm pasient.

versitetet i Oslo – ble atferdsfaget gradvis utviklet til det omfanget det har i dag.

Ved evaluering av praksisstudiet (omtalt i Tidende nr. 3, 2006) er det en gjennomgående kommentar fra veilederne at studentene er flinke til å kommunisere og har god pasientkontakt. En undersøkelse foretatt av Seksjon for samfunnsodontologi blant tannleger utdannet etter gammel og ny studieordning, viste at de «nye» tannlegene følte seg mer kvalifiserte til å ta seg av pasi-

enter med tannbehandlingsangst enn de «gamle» tannlegene. Og for egen regning, høyst uvitenskapelig, men med bakgrunn som sensor ved klinisk eksamen for 9. og 10. semesters studenter i tre år, vil jeg tilføye at det har vært morsomt å observere hvor flinke studentene er i møtet med pasienter. Det er grunn til å tro at undervisningen i atferdsfag er en viktig årsak til dette.

*Tekst og foto: Reidun Stenvik*